

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Елеонора Николова Танкова

на дисертационен труд:

**„ИНОВАТИВНИ МОДЕЛИ ЗА КАРИЕРНО ОРИЕНТИРАНЕ И
ПРОФЕСИОНАЛНА РЕАЛИЗАЦИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ“**

с автор: ДИЯНА ЗЛАТЕВА ЯНЕВА

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в

ПН 3.7 "Администрация и управление"

ДП „Организация и управление извън сферата на материалното
производство“

Настоящото Становище на основание решение на научно жури, определено със Заповед на Ректора на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“ № 407/ 02.07.2024 г. за защита на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ на Дияна Златева Янева. Депозирани са всички изискуеми документи от ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Наредба № 12 за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и научната степен „доктор на науките“ на ВСУ „Черноризец Храбър“. Докторантката е представила дисертационен труд, автореферат, справка с приноси и публикации по темата на изследването. Авторът на дисертационния труд притежава изискваните по чл. 36 (3) от ЗРАСРБ задълбочени теоретични знания по научната специалност и способности за провеждане на самостоятелни научни изследвания.

I. Общо представяне и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд с обем от 190 страници и се състои от увод, изложение в три глави, заключение, справка за научните приноси, списък на използваната литература, декларация за оригиналност и приложения. Съдържанието на трите глави е разпределено в по три параграфа. Основният текст на труда съдържа 10 таблици и 14 фигури. Списъкът на използваната литература се състои от 239 бр. заглавия на български, немски и английски език, както и източници от интернет.

Представеният научен труд се отличава с яснота и логика на изложението и с аналитичен изследователски стил. Предложени са научни решения с практико-приложен характер за повишаване на кариерната компетентност на ученици от гимназиален етап. Аналитико-изследователската работа по безспорен начин доказва приносите на

докторант Дияна Янева към обогатяване на теорията и практиката и генериране на ново знание в областта на кариерното ориентиране и консултиране в условията на интензивно технологично развитие и дигитализация във всички сфери на живота. Темата на дисертацията напълно съответства с основното съдържание на труда.

В изложението на дисертацията по своеобразен и логичен начин са надградени отделните структурни единици. Защитимостта на изведените в края на всяка глава изводи е подкрепена с необходимите доказателствени материали.

За постигне на целите на изследването и на научните и научно-приложни резултати и приносни моменти, са проучени и добронамерено използвани в текста: подходяща специализирана литература, стратегически и нормативни документи в областта на кариерното ориентиране и консултиране. В резултат на това е постигната висока достоверност, всеобхватност и прецизиране на направените изследвания чрез коректен научен анализ. Направеният критичен анализ е в подкрепа на защитимостта на авторовата теза. Дияна Янева демонстрира високо равнище на познаваемост на нивото на разработеност на научния проблем и ограничеността на изследванията и анализите за възможностите за интегриране на дигиталното кариерно ориентиране в средното образование.

Дисертационният труд напълно съответства като обем, качество и научна разработка на законовите изисквания за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

II. Актуалност и значимост на разработвания в дисертационния труд проблем в научно и научноприложно отношение

В увода се обосновава изборът на темата от гледна точка на нейната научната новост и практическата стойност на получените резултати. Актуалността на дисертационния труд се определя от важността на разглеждания в нея основен проблем – промени в динамиката на външната среда и произтичащите от нея високи нива на младежка безработица, ранното отпадане от образователната система, слабите постижения в учебните процеси и несъответствието на умения за настоящия и бъдещия пазар на труда в условията на интензивно технологично развитие. Дигиталните технологии, като един от факторите за промяна, се разглеждат и като инструмент за преодоляване на съществуващи проблеми и подобряване на дейността, свързана с кариерното развитие на младите хора. Научното осмисляне на този проблем изисква решението на комплекс от проблеми от теоретичен и организационно-икономически характер.

Докторантът е ограничил изследването си до ученици от гимназиалния етап на обучение в област Варна, представяйки данни, които доказват, че в предложения иновативен модел за кариерно развитие, дигиталните инструменти могат да играят съществена и подкрепяща роля.

В този смисъл не подлежи на съмнение оценката, че избраната от автора тема за изследване представлява актуален за теорията и управленската практика проблем.

Авторът заявява обекта на изследването си като „отношението на учениците от гимназиалния етап на обучение към прилагането на иновативен модел за кариерно ориентиране и консултиране, като потенциален носител на компетентности ...“, а предметът на изследването е ”взаимовръзката между прилагането на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в обучението по кариерно ориентиране за успешна професионална реализация на учениците“. Обвързвайки ги със заявените цел и задачи „въз основа на проведено проучване и анализ, да се разработи теоретично обоснован и практически приложим модел за организиране на интегрирано обучение по кариерно ориентиране чрез синхронизиране на традиционните и дигиталните методи, инструменти и форми за кариерно ориентиране“, считам, че докторският труд представя конкретни управленски и организационни решения за преодоляване на съществуващия проблем.

Научните методи и подходи, които докторантът използва, са приложими към обекта и предмета на изследване, представени са аргументирано и убедително.

Първа глава дисертационния труд е с подчертан теоретичен характер и в нея е направено изследване и предложен анализ на същностните особености на кариерното ориентиране и консултиране като компонент на образованието. Дефинирани са основни проблеми на кариерното ориентиране в средното образование в условията на икономика на знанието и Индустрия 5.0. Извършен е преглед на понятийния апарат и е представена връзката между кариерното ориентиране и консултиране и професионалното ориентиране. Обосновано е изследването на съществуващия дисбаланс между уменията на завършващите средно образование и реалните потребности на пазара на труда.

Във втора глава на дисертационния труд е направен анализ на цифровите и технологични иновации и промени в пазара на труда в европейските държави. Систематизирани са основните характеристики на образованието от нов тип и е посочена тяхната свързаност с насърчаването на развитието на индивидите в динамично променяща се среда. Поставен е

фокус върху важността на иновациите в образованието, по подходящ начин са очертани особеностите на иновативната педагогика. Дигиталното кариерно ориентиране и консултиране е представено като педагогическа иновация. Изведени са добри практики в областта на дигиталното кариерното ориентиране и консултиране, целящи развиване на умения за живот и работа през XXI век. Направен е оценъчен анализ на моделите за компетентност в кариерното образование, дигиталното образование и дигиталното кариерно ориентиране.

В трета глава авторът систематизира съдържателното осигуряване на компетентностните модели в средното образование въз основа на критичен анализ на съществуващи нормативни документи на Европейско и национално ниво, както и на действащи проекти с пряка насоченост към темата на дисертационния труд. Предложен е опит за извеждане на основни компетентности по кариерно ориентиране, които би следвало да бъдат развити в процеса на обучение в XXI век. Представен е широк комплекс от изследователските методи за набиране на информация за нуждите на проучването. Разработен е авторов инструментариум за проучване на дигиталната кариерна компетентност.

В резултат на проведеното емпирично проучване, осъществено в четири самостоятелни етапа сред 848 изследвани ученици от 8 до 12 клас, са изведени примерни дигитални инструменти като допълнение към аналоговите предложения за кариерно образование. Анализът на емпиричното проучване потвърждава заявените хипотези и е основа за конструирането на иновативен модел за технологична интеграция на кариерното ориентиране, в който са синхронизирани аналогови и дигитални методи.

В Заключението на изследването са обобщени постигнатите резултати, направени са коректни изводи, предложени са подходящи препоръки и са очертани насоки за нейното надграждане.

Библиографската справка на дисертацията показва научната осведоменост и умение на докторанта да анализира, систематизира и интерпретира голям брой литературни, нормативни, стратегически и справочни източници, и научни мнения и изследвания в областта на кариерното ориентиране и консултиране в дигитална среда.

III. Оценка на Автореферата

Авторефератът напълно съответства в структурно и съдържателно отношение на представения дисертационен труд. Той дава пълна представа

за научната стойност и практическа приложимост на постигнатите научни и научно-приложни резултати и приноси.

IV. Публикациите по дисертацията и авторство

Различни аспекти от изследваната в дисертацията проблематика са представени чрез 3 статии в научни издания и 2 статии представени на международни конференции. Четири от представените публикации са самостоятелни, една е в съавторство с научния ръководител и отразяват части от дисертационния труд, в издания, съответстващи на наукометричните изисквания за ОНС „Доктор“.

Докторант Янева е представила Декларация за авторство. В хода на процедурата не са постъпили неанонимни и мотивирани писмени сигнали и не са установени случаи на плагиатство. Не се намирам в конфликт на интереси с кандидата.

V. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Приемам изведените седем приноса от докторантката, които считам, че се отнасят до обогатяване на съществуващи научни и научно-приложни постановки в изследваната област. Считам, че научните и научно-приложни приноси се градят на задълбочено познаване и творческо адаптиране на съвременни научни теории и емпирични изследвания в подкрепа на формулираната авторова теза и изпълнение на изследователските задачи.

VI. Критични бележки, препоръки и въпроси

Към представения дисертационен труд нямам *бележки* в структурно и съдържателно отношение и техническо оформление, намерените на места неточности от стилово и техническо естество, не намаляват високото качество на труда.

Основната ми *препоръка* към докторанта е по отношение на апробирането на постигнатите резултати – препоръчвам Дияна Янева да продължи изследователската си работа и да публикува резултатите от представения труд.

Въпрос Приложим ли е Иновативният модел за ученици от прогимназиален етап?

VI. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение.

Изложеното до тук ми дава основания да приема, че дисертационният труд има качества на завършен научен труд, самостоятелно дело на докторанта, удовлетворяващ изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за

прилагане на ЗРАСРБ и Наредба № 12 за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и научната степен „доктор на науките“ на ВСУ „Черноризец Храбър“. В него се съдържат научни и научно-приложни резултати, представляващи оригинален принос в науката и доказва, че докторатът познава научната литература, притежава задълбочени знания за теоретичните и практико-приложни аспекти на кариерното ориентиране и консултиране в България.

С убеденост, с настоящото становище, давам положителна оценка на дисертационния труд на тема *„Иновативни модели за кариерно ориентиране и професионална реализация на учениците“* и препоръчвам на Уважаемите членове на Научното жури да присъдят образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.7. Администрация и управление“, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“ на *Дияна Златева Янева*.

Дата: 5 август 2024г.

Изготвил становището:

Доц. д-р Елеонора Танкова